

2. KOMPETENS OCH UTBILDNING

2.1 Bryta uppdelningen i kvinno- och mansdominerade utbildningsområden

Övre gräns för det disponibla anslaget (€): 250 000

Tidsplan: 1/2017–6/2019

Bakgrund till samt beskrivning och motivering av informationsbehovet:

Indelningen enligt kön (segregation på arbetsmarknaden) är en viktig orsak till löneskillnaden mellan män och kvinnor och i värsta fall även ett hinder för sysselsättning. Uppdelningen av arbete enligt kön är i Finland skarpare än i EU-medlemsländerna i genomsnitt och helhetsbilden har inte förändrats väsentligt under de senaste årtiondena. På den finländska arbetsmarknaden arbetar män och kvinnor i huvudsak i olika sektorer, yrken och uppgifter (inbegripet förmans- och ledningsuppgifter). Den förändring som har skett är närmast att kvinnor har utbildat sig till många mansdominerade sakkunniguppgifter som kräver hög utbildningsnivå, såsom läkare och jurister. Männens andel har inte ökat i många av de stora yrkesgrupperna, såsom inom social- och hälsovårdsområdet och undervisningen. Stereotypa könsrollsförväntningar har länge ansetts vara en central orsak till segregationen.

Grunden för önsknings och val vad gäller utbildning och yrken läggs under en lång tid och delvis redan i den tidiga barndomen. Uppfattningar om så kallade kvinnoarbeten och mansarbeten formas tidigt. Läroanstalternas kommunikation, studiehandledning och förfaranden för antagning av studerande liksom arbetslivets rekryteringsförfaranden och verksamhetskultur kan för sin del stärka eller bryta segregationen i arbetslivet. Särskilt de unga påverkas också av de egna föräldrarnas och vännernas exempel och i ett vidare perspektiv av hela den kultur som omger dem.

Målet med forskningsprojektet är att stödja utvecklingen av kvinno- och mansdominerade utbildningar, sektorer och arbetsplatser så att de blir mera lockande för bägge könen samt att utveckla studie- och yrkesvägledningen. Forskningsprojektet ska stödja utvecklingen av skolornas jämställdhetsplanering och studiehandledning samt utvecklingen av yrkesvägledningen och kommunikationen om yrken inom arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde.

Forskningsresultaten ska också stödja utvecklingen av de aktuella yrkessektorerna så att kvinno- och mansdominerade utbildningsområden, arbetsplatser och arbetsuppgifter kan göras mera lockande för bägge könen. Forskningen ska stödja utformningen av politiska mål och åtgärderna inom den offentliga förvaltningens, skolornas och läroanstalternas, arbetsplatsernas och arbetsmarknadsorganisationernas egna temaoområden och samarbete. Arbetsmarknadens centralorganisationer har ansett det vara mycket viktigt att forskningsprojektet genomförs. Forskningen ska också producera information för föräldrarna till unga och stödja samhällsdiskussionen.

Ett allmänt mål för forskningen är att producera kunskap om stereotypa föreställningar om yrken och hur dessa uppstår i de ungas värld och om hur föreställningarna om yrkena tillsammans med

(stereotypa) könsrollsförväntningar påverkar planeringen av utbildning och karriär. Undersökningen begränsas särskilt till unga i grundskoleåldern. Tonvikten ska ligga på att utreda influenserna i de ungas livsmiljö i ett vidare perspektiv än enbart skolmiljön.

Juhani Salenius helhetsbedömning av likalönsprogrammet 2007–2010 rekommenderade en utredning av omfattningen och konsekvenserna av stereotyp information i syfte att bryta segregationen. Esa Lonkas helhetsbedömning av programmet 2010–2014 upprepade rekommendationen. Även för regeringens jämställdhetsprogram 2016–2019 är målet att minska segregationen i utbildning och arbetsliv.

Forskningen ska vara till stöd för att jämställdhetsperspektiven beaktas som ett led i genomförandet av regeringens spetsprojekt inom kompetens och utbildning.

Forskningsfrågor:

- 1) Hurdana uppfattningar har de unga om yrken? Hur påverkar (köns)stereotypa föreställningar om yrken de ungas önskemål i fråga om utbildning och yrken och planeringen av studieväg? Forskningen ska genomföras genom en metaundersökning, som fördjupas genom kvalitativa studier, till exempel på basis av intervjuer. Som en metaundersökning inom källmaterialets gränser undersöks det även om uppfattningarna har förändrats under den cirka 20 år långa granskningsperioden och vilka de faktorer som tydligast har påverkat förändringen är. En närmare analys av yrkesuppfattningarna kan begränsas till några centrala områden. Åtminstone social- och hälsovårdsområdet, en mansdominerad bransch (t.ex. teknikbranschen, industrin eller affärsledning) samt en bransch med jämn könsfördelning ska ingå i en närmare granskning. Om det är möjligt granskas även en bransch inom vilken mans- eller kvinnodominansen har förändrats betydligt med beaktande av forskningsfrågan.
- 2) Vilka faktorer i de ungas livsmiljö påverkar uppkosten av deras föreställningar och uppfattningar om yrken och vilka faktorer har eller har haft det största inflytandet? På vilket sätt påverkar erfarenheter från till exempel arbete och arbetsliv (inbegripet praktik) utbildningsönskemålen och uppfattningarna om yrken? Hurdan betydelse har de tjänster och den information som finns till stöd för utbildnings- och yrkesvalet (t.ex. yrkesvaltjänster på nätet) för uppfattningarna om yrken och önskemålen i fråga om utbildning och yrken? Forskningen ska genomföras genom en metaundersökning, som fördjupas genom kvalitativa studier, till exempel på basis av intervjuer och kommunikationsanalys.

Av projektet förväntas följande åtgärdsrekommendationer baserade på forskning:

- 1) Information och konkreta åtgärdsförslag för att bryta (köns)stereotypa yrkesuppfattningar och könsrollsförväntningar i yrkesvägledningen och läroanstalternas och skolornas verksamhet (inbegripet studiehandledningen, samarbetet med föräldrarna och informationen om utbildningsområden).
- 2) Rekommendationer om hur arbetslivet och yrkesbilderna samt det som kommuniceras om dessa kan utvecklas så att segregationen kan brytas. Rekommendationerna ska riktas till de

centrala förvaltningsområdena, läroanstalterna och de centrala arbetslivsaktörerna.
3) En utvärdering av effekten av olika politiska mål vad gäller att bryta segregationen.

Forskningsprojektet ska producera en forskningsrapport, politikrekommendationer samt konkreta åtgärdsrekommendationer för att utveckla studie- och yrkesvägledningen och kommunikationen om utbildningar och yrken. De konkreta åtgärdsrekommendationerna kan också inbegripa material som produceras öppet för nätet.

Kopplingar till genomförandeplanen för regeringsprogrammet, statsrådets strategier och annan utrednings- och forskningsverksamhet:

Forskningsprojektet är ett led i genomförandet av likalönsprogrammet och stöder regeringens jämställdhetsprogram. Forskningen producerar information för utformningen av de uppställda politiska målen och åtgärderna inom olika förvaltningsområden och för ny utvärdering.

Informationsproduktionens huvudsakliga former:

- Analys av lägesbilden
- Jämförelse av åtgärdsalternativ
- Utvärdering av politiska åtgärder

2.2 Nya utbildningsbehov i fråga om modersmål och religion

Övre gräns för det disponibla anslaget: 300 000

Tidsplan: 1/2017–12/2018

Bakgrund till samt beskrivning och motivering av informationsbehovet:

År 2015 kom det sammanlagt 32 400 asylsökande till Finland. Av dem var 8 500 minderåriga, varav 2 800 var ensamkommande. Antalet personer som söker internationellt skydd förutspås vara tämligen stort även 2016. Det ökade antalet asylsökande påverkar direkt bland annat behoven inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen, liksom småbarnspedagogiken.

Det ökade antalet asylsökande och invandrare bland eleverna i grundskoleåldern ökar behovet av grundläggande utbildning och fortbildning för lärarna samt behovet av resurser för specialundervisning, undervisning i finska och svenska som andraspråk och undervisning i det egna modersmålet och den egna religionen. Kommunens skyldighet att ordna förskoleundervisning och grundläggande utbildning gäller alla barn som bor i kommunen – även dem som söker internationellt skydd.

För närvarande är informationsunderlaget om de lärare som undervisar i finska/svenska som andraspråk och det egna modersmålet och den egna religionen, liksom om deras behörighet, bristfälligt. Det bör även utredas om det finns brister i urvalet av modersmål och religioner som ska undervisas.

Bakgrundsinformation för undersökningen fås vad gäller lärarna från Statistikcentralens publikation "Lärarna i Finland", som utkommer hösten 2016.

Uppgifter som det finns behov av att klarlägga och som är användbara för prognoserna över lärarbehovet har nedan räknats upp enligt ämne (i fråga om alla ska det även ingå en regional granskning t.ex. på landskapsnivå, eller de största kommunerna var för sig – även vid utvärderingen av den framtida utvecklingen på 3–5 års sikt):

Undervisningen i det egna modersmålet och religionen:

- vilka språk och religioner ingår i undervisningsutbudet för det egna modersmålet
- till vilken storleksklass hör de olika språken enligt elevantal och gruppstorlekar
- omfattningen av undervisningsutbudet
- utbildningsanordnarens eventuella bedömningar av den kommande utvecklingen: språk och omfattning

Undervisningen i finska/svenska som andraspråk:

- uppgifter om elevantal och gruppstorlekar för F2/S2 i olika typer av läroanstalter, omfattningen av undervisningsutbudet i olika typer av läroanstalter, läget i olika regioner
- utbildningsanordnarens bedömningar av den kommande utvecklingen
- komplettering/precisering av uppgifterna från insamlingen av information om lärare för de aktuella lärargrupperna (t.ex. vad gäller avsaknad av information om behörighet)
- universitetens nuvarande utbud av grundläggande utbildning för de aktuella lärargrupperna, framtida planer i fråga om utbudet på t.ex. 3–5 års sikt, bedömningar av resursbehoven inom den grundläggande utbildningen

Fortbildningen:

- vilken fortbildning finns det just nu för de aktuella lärargrupperna: riktad till vilka grupper, innehåll, genomförare, omfattning, upprepning/engångsföreteelse, finansieringsgrund, kostnader, kompletterande eller ger behörighet, sätt att ordna, läget enligt region
- bedömningar av framtida behov inom fortbildning, t.ex. på 3–5 års sikt: utbildningsanordnare, läroanstaltens ledning, potentiella deltagare, de som genomför fortbildningen, uppfattningar om olika grupper

Forskningsprojektet ska möta de behov av utredning som lyfts fram i undervisnings- och kulturministeriets rapport "Studiegångar och integrering av invandrare – smärtpunkter och åtgärdsförslag".

Forskningsfrågor:

- I vilken utsträckning möter det nuvarande undervisningsutbudet till sin omfattning och kvalitet det behov som konstaterats?
- I vilken utsträckning möter den nuvarande lärarutbildningen och fortbildningen till sin omfattning och kvalitet behovet (särskilt vad gäller undervisningen i det egna modersmålet och den egna religionen samt finska/svenska som andraspråk)?
- Vilka behov av fortbildning ger den ökade invandringen upphov till?
- Är det nuvarande undervisningsutbudet högkvalitativt och regionalt sett tillräckligt?

Forskningsprojektet ska producera en forskningsrapport som innehåller en heltäckande statistisk studie, samt konkreta åtgärdsrekommendationer i fråga om lärarna, utbudet och fortbildningsbehoven när det gäller det egna modersmålet, den egna religionen och finska/svenska som andraspråk. De konkreta åtgärdsrekommendationerna kan också inbegripa material som produceras öppet för nätet.

Kopplingar till genomförandeplanen för regeringsprogrammet, statsrådets strategier och annan utrednings- och forskningsverksamhet:

Forskningsprojektet ska stödja regeringens handlingsplan för integration och fördjupa kunskapen om de åtgärdsförslag som läggs fram i den. Den kunskap som fås genom forskningsprojektet ska också kunna användas i uppföljningen av statens program för integrationsfrämjande för åren 2016–2019.

Informationsproduktionens huvudsakliga former:

Analys av lägesbilden